

РЕЦЕНЗИЯ

От

Проф. Димитър Делчев

**По процедура за даване на академичната длъжност „Професор”
по 050804 Изкуствознание и изобразително изкуство
в катедра „Моден дизайн” в дисциплините „Моден проект“, „Модата на 20-ти Век“ и
„Модата като спектакъл“ в НХА
Кандидат доц. д-р Мариела Гемишева**

За конкурс за придобиване на научно звание „Професор“ са ми предоставени от Мариела Гемишева следните материали - Хабилитационен труд, Портфолио, Кратко СВ и Наукометрична таблица. Изключително пълноценно представяне на работата и творчеството на дизайнера и артист Мариела Гемишева.

Освен чрез тези материали, в годините назад с нея ни свързват /основно по нейна инициатива/ няколко съвместни проекти, а личното ни познанство ми дава основание още в самото начало на тази рецензия да кажа кратко и ясно Да на кандидатурата на доц. д-р Мариела Гемишева. Като въведение в настоящия текст.

Теоретичните и исторически закономерности в модата са изследвани от редица автори в световен мащаб, както и някои имена в нашето изкуствознание.

Мариела Гемишева в своя хабилитационен труд „Време и стил - Контури на историята на модата през двадесети век“ прави свой прочит на историята на феномена Мода.

Тя започва с опит за дефиниция за понятието „мода“, която „може да се отнася не само до дрехите и аксесоарите към тях, но и към всеки друг предмет или явление, които се променят във времето под въздействие на колективните предпочитания на хората“. Изследвайки материята в дълбочина още в увода към книгата Гемишева пояснява „Сред най-важните отлики на модата се посочва обстоятелството, че тя рядко е предсказуема, че е институционализирана, регулирана и продължителна, а не спорадична“ и с това поставя контекста, в който трябва да се „чете“ нейната собствена гледна точка и в теорията, но и в последствие в практиката ѝ като дизайнер.

Много важен момент в хабилитационния труд са мненията на авторитети

изследователи на човешката култура и теоретици от широк диапазон. Гемишева се позовава на някои от тях: „Американският икономист Торстейн Веблен разглежда модата като продукт от взаимодействието между потребителските вкусове, социалните навици и личната идентичност.“; „Част от теорията на Зимел е и тезата, че модата е самостоятелно явление, което демонстрира обективна власт, независеща от единичния човек.“; Мишел Фуко „говори за „дисциплиниращата сила на модата“, която подчинява личността на изискванията за красота, практичност, модерност, оказвайки върху нея силно възпитателно и колективно въздействие“. Ролан Барт „за да разбираш значението на модата, трябва да разбираш как тя е описана“.

Изследвайки из основи материята Мода авторката поставя и някои ключови думи в дефинирането и обяснението на модата като феномен: *процес и креативна дейност по отношение на външния вид на човека са промяна, творчество, дизайн, занаят, облекло, дреха, стил, тяло, култура, субкултура, изкуство, сексуалност, вкус, фетиш, ценност, украшение, знак, символ, статус, идентичност, общуване, отражение, еволюция, форма, спираловиден характер, индивидуалност, красота, суета и т.н.*

Така дълбочината на изследването, конструирана и върху опита на авторитети, и върху личния ѝ опит на вживяване в модния дизайн, теоретично и още в самия си увод тя постига свои собствени заключения за социалната система мода: *Модата „проявява склонност да изменя собствените си правила поради характерното за нея право на отрицание или „предателство“; Следваме модата, тъй като нейните ценности ни се предлагат не по авторитарен, а по парадоксален начин; Модата признава и веднага след това отрича; Нейните правила са както институционални, така и подмолни; Прагматиката ѝ е колкото логична, толкова и антилогична.*

Най-важен момент от хабилитационния труд е неговото изложение. Построено с широтата на многобройните събрани материали за световни дизайнери, и документиран факти от общата човешка история, и подреждащо в хронологическа последователност обширен времеви обхват, и последователност в поясненията и историографските бележки към всеки един изследван период, изложението дава в подходящи щрихи обяснение за социокултурния феномен Мода и динамиката в развитието му през целия XX век. Широта на погледа, и широта в разбирането. Както и обозримост на промените и иновациите в модата през миналото столетие. Както и тяхното сложно движение между динамика на промените и устойчивост на

съществуване. Както и завръщането им в следващи социокултурни контексти.

Съсредоточеното ѝ търсене на връзките между изкуството и модата в културноисторически контекст ще отбележа с някои фрагменти и цитати:

1. *„След като глобализацията доведе до известно обезличаване и унификация, сега се търсят начини за оразличаване и изява на персоналното и уникалното за всеки човек. Проблемът за изразяване на индивидуалността чрез облеклото присъства в тенденциите и промените в модата на целия XX век.“*
2. *„Модата като изкуство вече не е насочена към необходимостите на човешкото тяло и съответната функция на облеклото, а към изразяване на енергията, движението и скоростта на личността в съвременния градски живот.“*
3. *Елза Скиапарели е първият дизайнер художник в съвременния смисъл на термина. Тя първа в света на модата слага имена не само на отделни модели, но и на цели колекции.*
4. *Сен Лоран създава истинския манифест за сливане на модата и изобразителното изкуство чрез Mondrian Look (1965) и Pop Art Look (1966).*
5. *Японските дизайнери, наложили се през 70-те и 80-те години, безспорно притежават таланта да издигат замъци от текстил. Те обвързват създаването на облекла с архитектурата, като смело изменят представите и разбиранията за силует.*

Накратко, изследването формира и обозримость, и контекстуалност в познанието за модата.

Което прави пряка връзка с преподавателя доц. д-р Мариела Гемешева в дисциплините „Моден проект“, „Модата на 20-ти Век“ и „Модата като спектакъл“ в специалност Мода към Национална художествена академия, но прави и пряка връзка с модния дизайнер и артист Мариела Гемешева.

В творческата ѝ биография ясно се вижда как модния дизайн и модното ревю са колкото презентация на дрехата, толкова и елемент от арт пърформанса, и инсталацията и обекта. И този целенасочен акт превръща изживяването мода в многобройни нестандартни и запомнящи се експериментални решения, и целенасочено разрушава границите между жанрове и стилове. Но характерното за нейното присъствие в дизайна са трансформациите на модния подиум в изложбена зала, а галерията в сценографски режисиран спектакъл.

Със собствен почерк, творчески заряд и харизматична енергия артиста Мариела

Гемишева изяснява собствената си позиция за изкуството: „*практика, комуникация, процес, неспокойствие-динамика, в която измерваш ежедневиия си ритъм*“ в „Себепознание“ (Intelligent life, Пролет 2008 г.), и не се притеснява да влезе в ролята на модел за собствените си разсъждения, и творчески преживявания пред обектива на Александър Нишков в Автопортрет (2008 г.).

Тя самата потвърждава, че Провокацията е съществен елемент в работите ѝ.

Но считам, че не е самото това. Провокацията е ежедневие за новите, настоящи млади поколения, особено в социалните мрежи. Там битува „фотографската“ преекспонация на ежедневието и битов пълнеж в изкривени реалности. Провокациите, с която художника Мариела Гемишева експонира универсални човешки емоции са колкото регионални изпълнени с национални елементи, толкова и универсални. Те задават базов контекст, смисловост която налага потъване в дълбочината на познанието чрез социалния експеримент, но и чрез социалната система Мода.

И не само това. В инсталацията си от 2021 година „Сън“ те свързва реалното с нематериалното. „От древността през близката история до изкушенията на настоящето – Мариела Гемишева създава красива визуална среда, наситена с множество остри коментари за света, който обитаваме и за собственото ни място в него“ по думите на галерия Структура, София.

Най-ясен портрет на работата на модния дизайнер и артист Мариела Гемишева очертава собственото ѝ портфолио. В него тя показва най-точно собствения си творчески път: на автор чиито спектакли в началото на 90-те години на 20ти век променят представата и очакванията за мода и изкуство /акция – модно ревю „Експеримент II“, 1996 г. в галерия XXL – тогава място за радикални намеси и художествени решения/; на автор на специфичен хибрид боравещ ту с жанровите форми чрез категорични скокове от едно поле в друго, ту с територии променящи съзнанието и за манекени пърформъри, и за дрехата като скулптурно творение, т.е. дрехата като нещо, което е по-вечно от дребнавостта на момента; Автор на Провокация в Мода. Провокация задаваща трудните теми - за отношението към пола, за женствеността /пърформанс “Hello, Girls” 1997г./, но и проблемите на жените в съвременния свят.

За Мариела Гемишева Модата е начин на мислене. Модата е изкуство. Без граници.

В потвърждение на това ще посоча някои от последните ѝ проекти:

Първо - издаденият във формат на ежедневен вестник от град Казанлък „розов“ екземпляр/подлистник сам по себе си също толкова артефакт, колкото и превърнатите

патрони и розово масло в „найубийствено страстния парфюм“ в работата “Guns and Roses Oil” - гилзи със смес от розово масло и барут /2011 г.“Ogms“ галерия в кухненското чекмедже на ИСИ-София/.

И второ - като специфичен визуален разказ влизаш в диалог с историята на българското изкуство проектът „Неслучайно присъствие“ в 121 годишната културна институция Художествена галерия град Казанлък е опит за Диалог между почти 500те произведения от Възраждането до началото на 90-те на 20ти век в постоянната експозиция и произведенията на Гемишева. Опитът за диалог, за намеса и разговор, за създаване на напрежения и помирения поставя голямата тема за съвременното ни изкуство и пространството на музея, и важноста от общуване с тях. Неслучайно.

Но и в характера на авторката - разнопосочна и интердисциплинарна.

Образованието на доц.д-р Мариела Гемишева следващо пътя от Художествената гимназия в Казанлък, през Академия за архитектура, дизайн и изкуства, Прага и дисертационния ѝ труд в НХА „Иновативни форми в пърформанса на модния дизайн през 90-те години на XX век в Западна Европа“, членството ѝ в ИСИ и СБХ, както и многобройните специализации в Европа /Берлин, Амстердам, Виена/ и САЩ само обогатяват представата за артиста и моден дизайнер Мариела Гемишева.

Наградите за нейната работа потвърждават значимостта и признанието за нейното място и роля в съвременното ни изкуство и моден дизайн. Гемишева е неколкократно носителка на приза „Златна игла“ на Академията за българска мода (1997 и 1998 за авангардна мода, 2017– дизайнер на годината).

Участието на Мариела Гемишева в международни, групови и самостоятелни проекти и работата ѝ с куратори като Яра Бубнова, Мария Василева, Харалд Зеeman, Питър Вайбъл, Еда Чуфер, Роджър Коновър, Хедвиг Заксенхубер, Набойша Вилич, Розета Гозини, Габриела Серуси, Борис Гройс, Владия Михаилова, Вера Млечевска, Гергана Мудова и др. само доказват нейната енергия и творчески размах.

Нейни работи са притежание на музейни институции като Софийска градска художествена галерия, ESSL MUSEUM - Виена, Albertina Museum - Виена, Gass Art Gallery - Торино, както и на много други частни и публични галерии и колекции.

Специалните проекти на Мариела Гемишева в Народен театър „Иван Вазов“, на Фестивала за дизайн Assembly, Грац, Австрия, и в Софийска опера и балет идват в потвърждение на нейната художническа интердисциплинарност.

И накрая, избраните публикации:

1. 20 ГОДИНИ КАТЕДРА „МОДА“ В НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ, СОФИЯ електронно издание на НХА „Изкуство и Критика“, том 2 , брой 1, 2021;
2. „РУСКИ КОНСТРУКТИВИЗЪМ, ФУНКЦИОНАЛИЗЪМ И ОБЛЕКЛО“ електронно издание на НХА „Изкуство и Критика“, том 1 , брой 1, 2020;
3. “Модата като концептуално изкуство, или модното ревю пърформанс като арт събитие“, сборник в чест на проф. д-р Владимир Атанасов, “ОБРАЗОВАНИЕ И МЕДИИ” 2020 г. ISBN 978- 954-01- 408- 4;
4. "ВРЕМЕ И СТИЛ", второ, допълнено издание, ИК "Колибри", 2019 г. ISBN 978-619-02- 0355-1;
5. MARIELA GEMISHEVA „ SELF- PORTRAIT“, 2017г. ISBN 978-619 -188-127-7;
6. “ВРЕМЕ И СТИЛ” (контури на историята на модата през XX Век) издание на Национална художествена академия, 2015 г. ISBN 978-954-2988-27- 4

Целият избран материал - Хабилитационен труд, Портфолио и Творческа биография доказват и присъствието на Мариела Гемишева като моден дизайнер, и изкуството ѝ на широкоскроен артист, и нейната работоспособност, но и утвърденото ѝ присъствие в НХА. И то със сигурност не е случайно. Цялостната визия и авторска позиция, придобития професионален опит, и натрупания теоретичен материал от световния художествен, но и личен опит на артист в областта на Модата, Модния дизайн и Модния спектакъл са значима база за преподавателската работа на Мариела Гемишева, база за уникални връзки и възможности в комуникацията между студенти и преподавател.

Считам, че материалите и наукометрията на кандидата покриват и надхвърлят изискванията за заемане на академичната длъжност. Това ми дава основание убедено да предложа на колегите от уважаемия Научен съвет да бъде присъдено научното звание „Професор” на доц. д-р Мариела Гемишева.

София 15.03.2023г.

Проф. Димитър Делчев